

Марку В. І.,

Буковинський державний фінансово-економічний університет, м. Чернівці

ДЕРИВАТИВИ З АГЕНТИВНИМИ СУФІКСАМИ У ГАЗЕТНОМУ ДИСКУРСІ ТА ЖАНРІ ФЕНТЕЗІ

У статті розглядаються питання пов'язані з етимологічною, ономазіологічною, семасіологічною класифікацією агентивного суфікса, який входить до складу номінативних одиниць з формантами -er, -or, -ist, -ent, -ant. Етимологічна класифікація займається питаннями походження деривативних одиниць; ономазіологічна класифікація розглядає агентивний суфікс як формант, який бере участь в утворенні dead'ективних, девербальних та деномінальних іменників; відповідно семасіологічної класифікації агентивний суфікси розрізняють деривати на позначення пацієнса та агенса. Результатом дослідження стало створення таблиці, де розміщені дані класифікації та опис словотвірної моделі відповідно якій утворюються агентивні деривати з розглянутими формантами.

Ключові слова: дериватив, агентивний суфікс, етимологія, пацієнс, агенс, семантика, дериваційний афікс, деривація, dead'ективні іменники, деномінальні іменники, девербальні іменники.

В статье рассматриваются вопросы связанные с этимологической, ономазиологической, семасиологической классификацией агентивного суффикса, который входит в состав назывательных единиц с формантами -er, -or, -ist, -ent, -ant. Этимологическая классификация занимается вопросами происхождения деривативных единиц; ономазиологическая классификация рассматривает агентивный суффикс как формант, который принимает участие в образовании dead'ективных, девербальных и деноминальных существительных; соответственно семасиологической классификации агентивный суффиксы различает дериват на обозначение пациенса и агенса. Результатом исследования стало создание таблицы, где размещены данные классификации и описание словообразовательной модели соответственно которой образуется агентивные дериват с рассмотренными формантами.

Ключевые понятия: дериватив, агентивный суффикс, этимология, пациенс, агенс, семантика, деривационный аффикс, деривация, dead'ективные существительные, деноминальные существительные, девербальные существительные.

The article examines issues associated with the etymological, onomasiological and semasiological classification of the agentive suffix which is the part of nominative units with derivational affixes er, -or, -ist, -ent, -ant. Etymological classification deals with the questions of etymology of the derivational units; onomasiological classification considers agentive suffix as the affix which helps to create deadjectival, deverbal and denominal nouns; according to the semasiological classification agentive suffix differentiates derivatives on the denotation of agent or patient. As the result there is a table with the description of word-formative model according to which agentive derivatives are formed with the help of the affixes investigated.

Key-words: derivative, agentive suffix, etymology, semantics, agent, patients, derivational affix, derivation, deadjectival nouns, denominal nouns, deverbal nouns.

Лінгвістичні дослідження останніх років характеризуються антропологічною спрямованістю, яка розглядає мову як інструмент для пізнання дійсності. Дериватологія, як галузь лінгвістики, не лише не залишилась осторонь даної проблематики, але й виробила власний підхід до її реалізації, найяскравішим прикладом якого можуть слугувати деривати з агентивними суфіксами [6, с.22-23], [5, с.27].

Тема даного дослідження – деривати з агентивними суфіксами у газетному дискурсі та жанрі фентезі.

Актуальність даної роботи пов'язана з зростанням кількості досліджень

об'єднаних даною темою, про що свідчать праці Л.Б. Коржевої, яка розглядає

питання агентивних суфіксів у контексті сучасної англійської літератури; О.С. Кубрякова досліджує комунікативну лінгвістику, зокрема реалізація деривативів з агентивним значенням при спілкуванні та питання пов'язані з словотвірними моделями дериватів, які містять агентивні афікси та де провідне місце надається словотвірному значенню, яке вважається сукупністю лексичного значення твірного слова та агентивного суфікса [3, с.19-20].

Мета даного дослідження – аналіз агентивних суфіксів та відповідна їх класифікація відповідно лексичному значенню, походженню, семантичних особливостях дериватів, які містять дані дериваційні афікси.

Об'єктом даної роботи є дослідження похідних лексичних одиниць, які містять у своєму складі агентивні суфікси.

Предмет даної роботи – аналіз та класифікація агентивних афіксів, які вживаються у жанрі фентезі відповідно їх етимологічним, семантичним та функціональним особливостям.

Для досягнення поставленої даної мети необхідно розв'язати наступні завдання:

- 1) виокремити деривати жанру фентезі та газетного дискурсу, які містять агентивні суфікси;
- 2) класифікувати агентивні суфікси за етимологічними, семантичними та лексичними ознаками;
- 3) для кожної класифікації розробити словотвірну модель лексичної одиниці з агентивним суфіксом.

Матеріалом дослідження слугує вибірка 204 агентивних дериватів твору жанру фентезі «Хроніки Нарнії» та Клайва Люїса, «Скарби Соломона» Генрі Хагарда.

Багато праць, які висвітлюють проблематику агентивних суфіксів використовують таке поняття як «дериватив». Дериватив – це похідне слово, при утворенні якого твірна основа взаємодіючи з дериваційним афіксом утворює нову за лексичними та морфологічними критеріями лексичну одиницю [4, с.26].

Зміна лексичного значення деривата по відношенню до твірної основи є результатом її взаємодії з дериваційним афіксом [11, с.142].

Внаслідок даної взаємодії виникають деривати з значенням агенса employ + -er → employer (a person, firm a business that employs workers) або ж пацієнса

employ + -ee → employee (a person who is hired to work).

До агентивних суфіксів, які використовуються для утворення дериватів з значенням «агенса» належать наступні агентивні суфікси:

- 1) -er/-or (paint + -er → painter, direct + -or → director);
- 2) -ist (piano + -ist);
- 3) -ant/-ent (account + -ant → accountant, reside + -ent → resident)

4) -ess (waiter + -ess → waitress), тоді як агентивний суфікс «-ee» вживається як деривативний суфікс для позначення «пацієнса» [6, с.5, 67].

Розглядаючи деривати «employee» та «employer» ми чітко можемо стверджувати, що дані агентивні суфікси відрізняються не лише наявністю семи, що позначає пасивність, але й етимологічно, оскільки суфікс «-ee» вважається агентивним суфіксом, який позначає пацієнса, та походить від латинських дієприкметникових закінчень -atus, ata, які через французьку мову перейшли до англійської; тоді як суфікс «-er» позначає агенса. На відміну від «-ee», даний дериваційний афікс походить від староанглійського суфікса «-ere», який пов'язаний з німецьким афіксом «-er» та латинським «-arius» [5, с.25-27].

До групи агентивних суфіксів латинського походження належать наступні дериваційні афікси:

– іменниковий суфікс «-or» (prosecutor), етимологія якого пов'язана з існуванням у старофранцузькій мові суфіксів «-eur» та «-eor», які перейшли в англійську та походження яких пов'язане з латинськими суфіксами «-or» та «-ator».

«-an» використовується як іменниковий суфікс так і прикметниковий (Elizabethian) та означає концепт приналежності або спорідненості елемента [11, с.147].

«-ist» (artist) вважається агентивним суфіксом, етимологія якого пов'язана з розвитком латинських суфіксів -ista, -istes;

Агентивний суфікс «-ess» (waitress), походить від латинського суфікса «-issa».

До групи агентивних суфіксів германського походження належить лише один агентивний суфікс: «-er» (painter), етимологія якого пов'язана з германським «-er» [11, с.147].

Функціональна класифікація агентивних афіксів розглядає їх через призму частотності вживання у мові виділяє:

– суфікси з незначною частотою вживання – це переважно суфікси, які використовувалися для розрізнення роду, категорія якого на сучасному етапі розвитку англійської мови граматичними маркерами не передається. Єдиний агентивний суфікс, який зустрічається у досліджуваних творах – «-ess» (authoress).

– загальноновживані агентивні суфікси: «-er/-or», «-an», «-ian», «-ist» [7, с.28].

Оскільки мова розглядається багатьма лінгвістами як система, то їй характерна така ознака, як замкнутість та обмеженість. Обмеженість пов'язана з тим, що мова для характеристики певного концепту використовує певну кількість лексичних одиниць. Одну і ту ж інформацію ми можемо подати у вигляді речення (a person who votes) або ж у вигляді дериватів з агентивними суфіксами (a voter) при якому відбувається компресія речення, що залежить від наміру автора донести інформацію до аудиторії та реєстру самого дискурсу, де має місце дана інформація [11, с.145].

З обмеженістю мови, пов'язана наступна класифікація агентивних суфіксів – семантична.

Суфікси -er та -ee використовуються для творення **девербальних іменників**, які вважаються деривативними іменними лексичними одиницями, утворені від девербальних основ за допомогою відповідних суфіксів (trade → trader), speculate → (speculator), (employ → employee).

Деад'єктивний іменник – представляє наступну лексичну одиницю, у творенні якої беруть участь агентивні суфікси, та що означає іменник, утворений від прикметника за допомогою суфікса. Єдиними деад'єктивними суфіксами являються -an/-ian (Elizabethian), які використовуються для позначення приналежності до чогось або спорідненості чомусь [7, с.28].

Агентивні суфікси вживаються також і у складі **деномінальних іменників**, тобто іменників, утворених від іменників, за допомогою суфікса. Найуживанішими суфіксами для творення деномінальних іменників у розглянутих типах дискурсу є наступні дериваційні афікси: **-ty** (admiralty) та **-ment** (armament). Суфіксами з агентивним значенням вважається суфікс -ist

(pianist) та -ess (mistress, waitress). Дериваційний афікс -ist може виступати деномінальним суфіксом, брати участь у творенні іменників (piano + -ist → pianist), так і девербальним, тобто бере участь у творенні іменних одиниць з дієслівними основами (type → typist) [3, с. 189-190].

Приналежність суфікса одній частині мови не завжди означає, що він має однорідне лексичне та семантичне значення. Якщо, до прикладу, суфікс -er у «teacher» виступає у ролі агентивного суфікса, то у слові pencil-sharpener, нічого спільного з агентивним значенням, яке позначає рід діяльності осіб, окрім форми, даний дериваційний афікс не має [1, с. 422, 559].

Іменникові суфікси можуть використовуватися і для позначання абстрактних понять, ідеологій, течій у літературі чи мистецтві; до таких належать наступні дериваційні афікси: -ism (cubism, journalism, materialism) та -ship (friendship), -ness (customariness).

Дослідження агентивних суфіксів сприяє не лише їх класифікації, але й впливає і на класифікацію інших елементів дериватології, а саме словотвірного значення та твірних основ.

У залежності від здатності деривата бути вмотивованим по відношенню до твірної основи чи невмотивованим розрізняють вмотивовані деривати з агентивним суфіксом, які вмотивовані мотивуючим словом («voter» – а

person who votes) та невмотивовані у яких відсутня будь-яка мотивація з твірним словом («floater» – , a person who has the right to vote but is not committed to any political party, undecided voter).

Помилковим є твердження про те, що похідною основою для усіх дериватів з агентивними суфіксами виступають вербальні основи, оскільки для словотвірної моделі politician, musician характерна номінальна основа.

Результатом нашого дослідження може слугувати наступна таблиця:

Класифікація		
1. Відповідно лексичному значенню деривата	агенси -er/-or, -ist, -ant/-ent, -ess	пацієнси -ee
2. За походженням	латинські: «-or», «-an» «-ian»; «-ist» «-ess», -ant/-ent .	германський суфікс : «-er»
3. Функціональна	Загальноновживані «-or», «-an» «-ian»; «-ist», «-er» -ant/-ent .	Застарілий «-ess»
4. Семантична	девербальні іменники: -ee, -er, -ee	деад'єктивний іменники: -an/-ian
		Деномінальні іменники: -ty, -ment, -ist та -ess

Згідно даній таблиці, агентивні суфікси утворюють деривати зі значенням агенса чи пацієнса; більшість агентивних суфіксів прийшли в англійську мову з латинської через французьку. Мабуть, це відбулося внаслідок того, що ці запозичення є одними із найдавніших. Вони утвердилися в англійській мові після норманського завоювання. Грецькі агентивні суфікси є властивими для багатьох мов, так як вони пов'язані із розвитком науки. Агентивні суфікси запозичені з інших мов є малопродуктивними, оскільки увійшли до словника англійської мови відносно нещодавно [2, с.24- 32].

Агентивні суфікси утворюють відповідні деривати за наступними словотвірними моделями:

n + suff.agent. → noun;

v+ suff.agent. → noun.

Дослідження агентивних афіксів дає змогу не тільки дослідити та зрозуміти їх сутність та природу, але й на основі даних досліджень пов'язати досліджувані елементи з іншими компонентами мови, показати взаємовплив різних мовних одиниць, що є ознаками мови, які знайшли своє відображення у дериватології – системність та ієрархічність.

Література:

1. Балла І. В. Новий англо-українській словник / І. В. Балл. – К. : Чумацький Шлях, 2008. – 670 с.
2. Ильиш Б. А. История английского языка / Б. А. Ильиш – Л. : Посвещение, 1972. – 350 с.
3. Кубрякова Е. С. Язык и знание: пути получения знаний о языке / Е.С. Кубрякова. – М. : Языки славянской культуры, 2004. – 560 с.
4. Левицький В. В. Основи мовознавства / Левицький В. В., Іваницька М. Л., Іваницький Р. В. – Ч. : «Рута», 2010. – 149 с.
5. Полюжин М. М. Функціональний та когнітивний аспекти англійського словотворення / М. М. Полюжин – Ужгород : Закарпаття, 1999. – 240 с.
6. Потапова И. А. Кореневые и суффиксальные проблемы в англ. языке / И. А. Потапова // Проблемы словообразования в англ. языке. – С. 2010. – 122 с.
7. Філіпова І. В. Граматика і семантика деад'єктивного іменника в англ. мові / І. В. Філіпова // Іноземна філологія. – Львів, 1981. – Вип. 68. – С. 27-33.
8. Lewis C. S. The Chronicles of Narnia / Lewis C.S. – Oxford : Wordsworth Classics, 2010. – 99 p.
9. Haggard H. R. King Solomon's Mines / Haggard H. R. – Croydon : Penguin Popular Classics, 2011. – 297 p.
10. The Oxford Dictionary of English Etymology. – Oxford University press, 2011. – 2152 p.
11. A Course in Modern English Lexicology / [Ginzburg R.S., Khidekel S. S., Knyazeva G. Y., Sankin A. A.]. – М. : Higher School Publishing House, 1966. – P. 140-164.